

Adroddiad Monitro Blynyddol

Yr Iaith Gymraeg

2020/21

national
museum
wales
amgueddfa
cymru

Cynnwys

1. Trosolwg.....	3
2. Cyngor polisi a chyfieithu.....	4
3. Y safonau iaith yng ngwaith yr Amgueddfa.....	5
4. Cyflenwi Gwasanaethau (safonau 1-83 a safonau atodol 149-154).....	5
4.1. Gohebiaeth ysgrifenedig.....	5
4.2. Cysylltu dros y ffôn.....	5
4.3. Cyfarfodydd.....	6
4.4. Digwyddiadau cyhoeddus a drefnir gan Amgueddfa Cymru.....	6
4.5. Deunydd print a gynhyrchir gan Amgueddfa Cymru.....	7
4.6. Y wefan, deunyddiau digidol a chyfryngau cymdeithasol.....	8
4.7. Derbynfeydd.....	8
4.8. Tendro.....	8
5. Llunio polisi (safonau 84-93 a safonau atodol 155-160).....	9
5.1. Cyfrifoldeb.....	9
5.2. Llunio, adolygu neu addasu polisi.....	9
5.3. Comisiynu neu wneud gwaith ymchwil.....	9
6. Gweithredu (safonau 94-140 a safonau atodol 161-166).....	9
6.1. Darparu dogfennau dwyieithog.....	9
6.2. Cwynion mewnol a gweithdrefnau disgyblu.....	10
6.3. Meddalwedd TGCh.....	10
6.4. Y Fewnrwyd.....	10
6.5. Gwersi Cymraeg ac ymwybyddiaeth iaith.....	10
6.5.1. Hyfforddiant ffurfiol.....	10
6.5.2. Hyfforddiant anffurfiol.....	11
6.6. Recriwtio.....	11
7. Cadw cofnodion (safonau 141-148 a safonau atodol 167-168).....	12
7.1. Asesu sgiliau iaith staff.....	12
7.2. Cyrsiau hyfforddi.....	13
7.3. Datrys cwynion.....	14
7.3.1. Cwynion gan y cyhoedd.....	14
7.3.2. Cwynion at y Comisiynydd Iaith ac ymchwiliadau gan y Comisiynydd Iaith.....	14
8. Casgliad.....	14

1. Trosolwg

Mae dyletswydd gyfreithiol ar Amgueddfa Cymru i gydymffurfio â safonau iaith sy'n cwmpasu pedwar maes, sef cyflenwi gwasanaethau, llunio polisi, gweithredu a chadw cofnodion. Mae'r Hysbysiad Cydymffurfio, ein Polisi Iaith, a'n hadroddiadau blynyddol blaenorol, i'w cael ar ein gwefan www.amgueddfa.cymru/yygymraeg. Cyhoeddir yr adroddiad hwn yn unol â'r gofynion a nodir yn y safonau.

Rydym yn trin y Gymraeg a'r Saesneg ar y sail eu bod yn gyfartal, ac rydym yn cydnabod pwysigrwydd cynnal gwasanaeth cwbl ddwyieithog i'r cyhoedd. Mae'r iaith Gymraeg yn rhan annatod o dreftadaeth a diwylliant Cymru, felly mae gan yr Amgueddfa ran allweddol i'w chwarae wrth feithrin ymwybyddiaeth am hanes yr iaith a'i lle yn niwylliant Cymru a'i defnyddio a'i dathlu wrth ein gwaith beunyddiol. Rydym yn falch iawn o'r gwaith ehangach a wnawn er mwyn cynyddu'r defnydd o'r Gymraeg, ei hybu a'i hyrwyddo, yn ogystal â'n datblygiadau ym maes dehongli a dylunio dwyieithog. Mae'r Gymraeg wedi'i phrif-ffrydio yn ein Gweledigaeth Gorfforaethol, 'Ysbrydoli pobl, newid bywydau' ac yn rhan greiddiol o'n strategaeth newydd, Amgueddfa Cymru 2030.

Bu 2020/21 yn flwyddyn eithriadol i'r Amgueddfa, fel pob sefydliad arall, wrth inni ymateb i heriau Covid-19. Bu'n rhaid i'r Amgueddfa newid ei ffordd o weithio ac o ymgysylltu â'r cyhoedd yn llwyr, a daeth hyn â heriau a chyfleoedd o safbwynt y Gymraeg.

Rydym yn falch o adrodd ar nifer o lwyddiannau, datblygiadau a chynnydd a wnaed yn ein hymroddiad at y Gymraeg.

Ymhlith uchafbwyntiau 2020/21, mae'r canlynol:

- Bellach, mae 55% o'n gweithlu yn meddu ar lefel o allu yn y Gymraeg
- Cynnal rhaglen gyhoeddus ddwyieithog ddigidol lwyddiannus mewn ymateb i Covid-19 gan gynnwys projectau Celf ar y Cyd, Cysur mewn Casglu a digwyddiadau Amgueddfa Dros Nos
- Cynnal ein gŵyl flynyddol i ddysgwyr, Ar Lafar, yn ddigidol ar y cyd â'r Ganolfan Dysgu Gymraeg Genedlaethol
- Lansio rhaglen ddigidol i ysgolion sy'n cyfrannu at normaleiddio'r defnydd o'r Gymraeg ymhlith cynulleidfaoedd di-Gymraeg trwy ddefnyddio dull lluosieithrwydd, dull sy'n cael ei arddel yn y Cwricwlwm newydd i Gymru
- Cyhoeddi canllaw llunio polisi mewnol gan gynnwys ffurflen asesu effaith ar y Gymraeg.

Ni ddaeth unrhyw gwynion i law gan swyddfa'r Comisiynydd Iaith na'r cyhoedd yn ystod 2020/21.

Yn unol â hawl y Comisiynydd o dan Safon 160 derbyniwyd llythyr ar 23 Awst 2021 parthed adroddiad y Welsh Arts Anti-Racist Union ar ehangu ymgysylltiad. Gan i'r gwaith gael ei gomisiynu yn ystod y flwyddyn adrodd hon, dyma gyfeirio at yr ohebiaeth yma. Wrth fynd i'r afael â'r her o '[g]ynyddu nifer y bobl ddu a phobl groenliw nad ydynt yn ddu sy'n gweithio' yn yr Amgueddfa, ymhlith cynigion eraill, cynigiodd cyfranwyr at yr adroddiad y dylid 'ymlacio'r pwyslais ar fedru'r Gymraeg'. Mewn ymateb i'r Comisiynydd ar 24 Awst 2021 pwysleisiwyd na fyddai'r Amgueddfa yn bwrw ymlaen ag unrhyw argymhellion a fyddai'n arwain at dorri ein cyfrifoldebau statudol yn unol â'r Safonau Iaith, gan gynnwys ein polisi ar gyfer recriwtio gweithwyr a chanddynt sgiliau Cymraeg.

Grŵp Monitro'r Iaith Gymraeg, dan gadeiryddiaeth y Cyfarwyddwr Addysg a Rhaglenni Cyhoeddus a rheolaeth Cydlynnydd y Gymraeg, sy'n gyfrifol am fonitro cydymffurfiaeth Amgueddfa Cymru â'r safonau iaith ac adolygu'r gwaith o roi ein Polisi Iaith ar waith ar draws y corff. Mae'r grŵp yn cwrdd yn chwarterol gan adrodd i'r Uwch Dîm Rheoli a'r Pwyllgor Adolygu Perfformiad. Cynhelir y cyfarfodydd yn ddwyieithog gan ddefnyddio cyfieithydd ar y pryd er mwyn cadw aelodaeth y grŵp yn eang. Parhaodd y grŵp i gyfarfod drwy'r flwyddyn, gan fanteisio ar adnodd cyfieithu ar y pryd Zoom a defnyddio'r [canllawiau](#) a gynhyrchwyd gennym ar ddechrau'r pandemig.

2. Cyngor polisi a chyfieithu

Mae gan Amgueddfa Cymru dîm cyfieithu mewnol sy'n darparu gwasanaethau cyfieithu Cymraeg i Saesneg a Saesneg i Gymraeg, drafftio ochr yn ochr, gwasanaeth golygu, gwasanaeth gwirio gwaith cydweithwyr, gwasanaeth prawffddarllen, geirfa ar-lein, ac yn cynghori ar gynnwys a dylunio dwyieithog. Rydym hefyd yn defnyddio gwasanaethau cyfieithu papur a chyfieithu ar y pryd gan gwmnïau preifat yn ôl y galw. Defnyddir Fframwaith Gwasanaeth Caffael Cenedlaethol Llywodraeth Cymru er mwyn caffael gwasanaethau cyfieithu allanol.

Mae Cydlynnydd y Gymraeg yn cynnig arweiniad a chyngor i staff yr Amgueddfa ar faterion sy'n ymwneud â'r iaith Gymraeg a chydymffurfio â safonau'r Gymraeg. Parhaodd y gwasanaeth ar gael yn ddi-dor gydol y pandemig.

Rydym hefyd yn cyfrannu at drafodaethau ehangach ynghylch y Gymraeg ar lefel leol a chenedlaethol. Eleni, ymatebwyd i ymgynghoriad Llywodraeth Cymru ar Bolisi cenedlaethol ar drosglwyddo'r Gymraeg a'i defnydd mewn teuluoedd ym mis Mai 2020. Ymatebwyd hefyd i Ymgynghoriad y Comisiynydd ar god ymarfer safonau drafft¹ ar gyfer cyrff sy'n ddarostyngedig i Reoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 2) 2016; ynghyd â'r holiadur Effaith Covid-19 ar ddarpariaeth Gymraeg sefydliadau. Rhoddwyd tystiolaeth hefyd fel rhan o ymgynghoriad Estyn ar y Ganolfan Dysgu Cymraeg Genedlaethol.

¹ Yn unol ag adran 68 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011.

3. Y safonau iaith yng ngwaith yr Amgueddfa

Mae'r safonau iaith wedi'u rhannu'n bump dosbarth:

- Cyflenwi gwasanaethau
- Llunio polisi
- Gweithredu
- Cadw cofnodion
- Hybu²

At ddibenion yr adroddiad hwn, lle bo ein gwaith yn pontio anghenion gwahanol safonau, adroddir arnynt yn y man y tybiwn sydd fwyaf perthnasol.

4. Cyflenwi Gwasanaethau (safonau 1-83 a safonau atodol 149-154)

4.1. Gohebiaeth ysgrifenedig

Mae'r templedi llythyron, ein gwefan a negeseuon awtomatig e-byst yn cynnwys geiriad safonol ynghylch croesawu gohebiaeth yn Gymraeg a Saesneg.

Ceir arwydd iaith Gwaith ym mhob derbynfa ac mae staff dwyieithog ar gael wrth bob derbynfa. Mae rheffynnau a bathodynnau iaith Gwaith ac iaith Gwaith/Dysgwr ar gael i'r holl staff ac rydym yn annog eu defnydd lle bynnag posibl.

Hysbysir pob aelod o staff newydd am yr angen i sicrhau llofnod e-bost a neges peiriant ateb dwyieithog yn y sesiwn gynefino orfodol, yn rhan o gyflwyniad ehangach am y Gymraeg a'r safonau yn Amgueddfa Cymru.

Mae unrhyw eiriad safonol a ddefnyddir hefyd ar gael yn ein Geirfa ar-lein www.amgueddfa.cymru/geirfa sydd ar gael i'n staff a'r cyhoedd.

4.2. Cysylltu dros y ffôn

Mae staff sy'n ateb prif linell ffôn Amgueddfa Cymru yn ateb galwadau ffôn yn ddwyieithog (yn Gymraeg yn gyntaf ac yna'n Saesneg) gan hysbysu'r galwr bod modd cael gwasanaeth Cymraeg. Gellir gwirio dewis iaith aelodau staff y cyfeirir yr alwad atynt ar y Fewnrwyd hefyd.

Mae negeseuon electronig prif linell ffôn yr Amgueddfa yn cyfarch y galwr yn ddwyieithog (yn Gymraeg yn gyntaf ac yna'n Saesneg) ac yn hysbysu'r galwr y caiff

² Ni chafodd safonau'r categori hwn eu gosod ar Amgueddfa Cymru. Fodd bynnag, mae hybu a hyrwyddo'r gwasanaethau Cymraeg a dwyieithog a gynigiwn a dathlu defnydd a datblygiad yr iaith yn rhan annatod o'n gwaith.

adael neges yn Gymraeg. Pan fyddwn yn ffonio unrhyw unigolyn am y tro cyntaf, byddwn yn gofyn a yw'r unigolyn yn dymuno derbyn galwadau ffôn gennym yn Gymraeg. Os dyna ddymuniad yr unigolyn, cedwir cofnod o'i ddymuniad. Mae trefniadau adrannol ar waith ar draws Amgueddfa Cymru ar gyfer hyn.

4.3. Cyfarfodydd

Mae cyfieithu ar y pryd ar gael yn holl gyfarfodydd Bwrdd yr Ymddiriedolwyr ac mewn cyfarfodydd eraill lle dymunir hynny. Penderfynwyd y dylid parhau i ddefnyddio platform Zoom gydol y pandemig a hyd heddiw, er mwyn sicrhau y gellid defnyddio cyfieithu ar y pryd. Mae canllawiau i Gadeiryddion ar gael ynghyd â geiriad safonol, sy'n seiliedig ar ganllawiau cyfieithu ar y pryd Cymdeithas Cyfieithwyr Cymru a *Dogfen Cyngor: Drafftio Dwyieithog, Cyfieithu a Chyfieithu ar y Pryd* y Comisiynydd Iaith.

Rydym yn creu cyfleoedd i ddefnyddio cyfieithu ar y pryd fel dull o gynyddu ein defnydd mewnol o'r Gymraeg. Er enghraifft, darperir cyfieithu ar y pryd yn holl gyfarfodydd Grŵp Monitro'r Iaith Gymraeg. Gyda'r rhan fwyaf o gyfarfodydd yn digwydd ar-lein ers Mawrth 2020, mae'r Amgueddfa wedi gwneud defnydd helaeth o adnodd cyfieithu ar y pryd Zoom.

Lle bo cyfarfodydd yn cael eu cynnal yn Gymraeg ar draws y corff a bod gofyn adrodd am y cynnwys i'r Uwch Dîm Rheoli, caiff y cofnodion eu llunio yn Gymraeg a chaiff trosolwg Saesneg ei ddarparu i'r Uwch Dîm Rheoli.

4.4. Digwyddiadau cyhoeddus a drefnir gan Amgueddfa Cymru

Rydym yn annog a chefnogi defnyddio a dathlu'r Gymraeg trwy lawer o ddigwyddiadau cyhoeddus, a pharhaodd hyn wrth i'r rhaglen symud yn gyfangwbl ddigidol yn ystod y pandemig.

Datblygwyd Gŵyl Ar Lafar yn ddigwyddiad ar-lein gyda'r Ganolfan Dysgu Cymraeg Genedlaethol. Cynhaliwyd lluo o ddigwyddiadau uniaith Gymraeg hefyd gyda Cadw a Chomisiwn Brenhinol Henebion Cymru yn rhan o bartneriaeth Lle Hanes ar gyfer Eisteddfod AmGen 2020.

Lansiwyd rhaglen ddigidol i ysgolion gan hwyluso sesiynau cyfrwng Cymraeg yn fyw o'n hamgueddfeydd i ysgolion ledled Cymru. Yn unol â'r Cwricwlwm newydd i Gymru mabwysiadwyd lluosieithrwydd yn ddull safonol wrth i ni ddatblygu'r cynnwys a'r dulliau hwyluso, hynny yw rydym yn cynnwys ymadroddion Cymraeg yn ein gweithdai i ysgolion cyfrwng Saesneg fel un modd o normaleiddio'r defnydd o'r Gymraeg. Byddwn yn adeiladau ar y profiadau hyn i gynnig arlwy digidol ac wyneb yn wyneb yn y dyfodol.

Yn rhan o broject Cysur mewn Casglu, defnyddiwyd y cyfryngau cymdeithasol i rannu gwrthrychau o'r casgliad cenedlaethol a fu'n gysur i bobl mewn cyfnodau o ofid a chaledi gyda'r gobaith o ddod â chysur i bobl, codi calonnau, a gwella lles pobl yn ystod pandemig COVID-19. Lansiwyd adnoddau digidol dwyieithog newydd am y gwrthrychau hefyd yn benodol i'w defnyddio mewn cartrefi neu grwpiau gofal.

Llwyddwyd i addasu digwyddiadau Amgueddfa Dros Nos yn ddigwyddiadau digidol llwyddiannus i deuluoedd. Trwy symud i ddigwyddiad digidol, roedd modd i'r rheini oedd yn cymryd rhan deilwra'r cynnwys i'w hanghenion penodol hwy gan gynnig cyfleoedd i gael profiadau Cymraeg cyfoethog ac unigryw.

Mae pob arddangosfa a gynhyrchir yn fewnol gennym yn ddwyieithog. Nid yw'n ofynnol i ni gyfieithu arddangosfeydd dros dro allanol sy'n cael eu cynnal yn ein hamgueddfeydd yn ôl y safonau iaith. Serch hynny, ein polisi yw y dylai pob arddangosfa a gynhelir yn ein hamgueddfeydd gael eu cyflwyno yn ddwyieithog. Wrth wneud hyn, rydym yn arbrofi â dulliau dehongli dwyieithog ac mae'r gwaith hwn yn cyfrannu at ein dealltwriaeth ac arferion ym maes dehongli a dylunio dwyieithog.

Ymhlith yr arddangosfeydd a agorwyd eleni mae *Bywyd Richard Burton* ac *Artes Mundi 9* yn Amgueddfa Genedlaethol Caerdydd. Yn Sain Ffagan Amgueddfa Werin Cymru, agorwyd arddangosfa *Yfory Trwy Lygaid Ddoe*, sy'n edrych ar ddyfodol Cymru. Cafodd yr arddangosfa ei chyd-guradu gan grŵp o bobl ifanc, gan gynnwys siaradwyr Cymraeg fu'n ysgrifennu cynnwys gwreiddiol yn Gymraeg, yn hytrach na chyfieithu'r deunydd Saesneg.

Yn rhan o broject Celf ar y Cyd, ymateb i argyfwng Covid a ddatblygwyd ar y cyd â Chyngor Celfyddydau Cymru, lansiwyd cylchgrawn Cynfas. Dyma gylchgrawn digidol newydd sy'n rhoi plattform i leisiau newydd ac amrywiol ymateb i gasgliadau celf Amgueddfa Cymru. Ymhlith golygyddion gwadd y cylchgrawn, cafwyd golygyddion Cymraeg eu hiaith a weithiodd gyda staff yr Amgueddfa a'u cyfoedion i wthio ffiniau dylunio a dehongli dwyieithog.

Lansiwyd cyfleoedd newydd i wirfoddoli trwy gyfrwng y Gymraeg, gan gynnwys ein project e-wirfoddoli cyntaf dan nawdd Sefydliad Esmée Fairbairn. Cyfrannodd siaradwyr Cymraeg gan gynnwys dysgwyr eu hamser i drawsgrifio holiaduron hanesyddol o archifau cyfrwng Cymraeg Sain Ffagan Amgueddfa Werin Cymru yn rhan o broject Casglu Covid

4.5. Deunydd print a gynhyrchir gan Amgueddfa Cymru

Mae dwyieithrwydd yn rhan annatod o frand a gwaith dylunio'r Amgueddfa ym mhob agwedd ar ein gwaith. Yn unol â chanllawiau brand yr Amgueddfa, mae'r Gymraeg yn cael ei gosod uwchben y Saesneg neu i'r chwith i'r Saesneg. Mae ein gwaith ar broject ail-frandio'r sefydliad yn parhau, a bydd yn cyrraedd penllanw yn ystod hydref 2021. Mae statws ac amlygrwydd i'r Gymraeg yn rhan greiddiol o'r broses hon ac rydym yn edrych ymlaen at adrodd ymhellach ar hyn yn adroddiad y flwyddyn nesaf.

Mae arwyddion a hysbysiadau'r Amgueddfa (gan gynnwys rhai dros dro) yn ddwyieithog. Yn ystod y pandemig, bu'n rhaid gwneud llawer o waith ar arwyddion a hysbysiadau newydd gan sicrhau bod y testun Cymraeg yn gywir o ran ystyr a mynegiant.

Mae'r eirfa ar-lein hefyd yn ffynhonnell ddefnyddiol sydd ar gael i staff a'r cyhoedd fel ei gilydd. Mae'r tîm Cyfieithu a'r Iaith Gymraeg hefyd yn cynnig gwasanaeth gwirio ac adborth er mwyn cynorthwyo staff sydd am fagu hyder i ysgrifennu yn Gymraeg.

4.6. Y wefan, deunyddiau digidol a chyfryngau cymdeithasol

Mae holl dudalennau'r wefan yn cynnwys dolen uniongyrchol rhwng y Gymraeg a'r Saesneg gan ddilyn yr egwyddor o adeiladu ein gwefannau i greu tudalennau sy'n ddrych o'i gilydd. Rydym yn parhau i hybu'r cynnig rhagweithiol yn ein cyfryngau digidol, gan gynnwys cynnig ategyn VOCAB ar dudalennau Cymraeg ein gwefan er mwyn annog y defnydd o dudalennau Cymraeg ein gwefan a hwyluso defnydd i ddysgwyr.

Cyhoeddir polisïau, strategaethau, adroddiadau a chynlluniau blynyddol, canllawiau, a datganiadau i'r wasg ar ein gwefan yn ddwyieithog.

Mae ein cyfrifon cyfryngau cymdeithasol corfforaethol yn ddwyieithog, gyda chydbwysedd rhwng cynnwys Cymraeg a Saesneg. Yn ogystal â'r cyfrifon corfforaethol dwyieithog sydd gennym, rydym hefyd yn cynnal cyfrif Twitter @IaithAmgueddfa.

Eleni, parhawyd i gefnogi ymgyrchoedd cenedlaethol sy'n hybu'r Gymraeg ar y cyfryngau cymdeithasol, gan gynnwys Diwrnod Dathlu Hawliau'r Gymraeg, Diwrnod Shwmae Sumae a Dydd Miwsig Cymru.

Rydym yn parhau i gyhoeddi ein holl adnoddau addysgol digidol yn ddwyieithog gan gynnwys e-lyfrau ac adnoddau digidol ar Hwb, plattform digidol ar gyfer dysgu ac addysgu yng Nghymru.

Yn rhan o'n gwaith o roi llwyfan i bobl ifanc ddatblygu eu sgiliau a phrofiad ym maes treftadaeth a chelf, lanswyd rhaglen gydweithredol Bloedd Amgueddfa Cymru. Diben y rhaglen yw cydweithio â phobl ifanc 16-25 oed i arbrofi, creu a mentro. Mae'r rhaglen yn cynnwys cyfrif dwyieithog Instagram Bloedd AC sy'n cael ei gynnal gan bobl ifanc.

4.7. Derbynfeydd

Mae pob derbynfa gyhoeddus yn arddangos arwydd sy'n datgan (yn Gymraeg) fod croeso i ymwelwyr ddefnyddio'r Gymraeg ac arwydd Iaith Gwaith. Mae staff sy'n gweithio wrth ddesgiau gwybodaeth/derbynfeydd sy'n gallu darparu gwasanaeth derbynfa Cymraeg neu sy'n dysgu Cymraeg yn gwisgo rheffyn neu fathodyn sy'n cyfleu hynny.

4.8. Tandro

Mewn achosion lle mae pwnc y gwahoddiad i dendro yn cynnwys yr angen i'r gwaith gael ei gynhyrchu yn Gymraeg neu pan mae cynulleidfa yn disgwyl cael y gwaith yn Gymraeg, rydym yn cyhoeddi tendr yn Gymraeg a Saesneg.

Mae'r swyddog tendrau wedi derbyn briff manwl ynghylch y Gymraeg a thendrau. Mae'r swyddog hwn a Chydlynnydd y Gymraeg ar gael i gynghori swyddogion sy'n paratoi tendrau.

Pan fyddwn yn cyhoeddi gwahoddiadau i dendro am gontract, byddwn yn nodi y croesewir cyflwyno tendrau yn Gymraeg.

5. Llundio polisi (safonau 84-93 a safonau atodol 155-160)

5.1. Cyfrifoldeb

Mae cyfrifoldeb am y Gymraeg a pholisi wedi ei osod ar lefel Gyfarwyddiaeth yr Amgueddfa. Mae unrhyw drafodaethau parthed effaith polisiâu neu strategaethau corfforaethol ar yr iaith Gymraeg yn rhan annatod o broses benderfyniadau Tîm Rheoli Amgueddfa Cymru.

5.2. Llundio, adolygu neu addasu polisi

Wrth lunio polisi newydd, neu wrth adolygu neu addasu polisi sydd eisoes yn bodoli, rydym yn ystyried effeithiau'r penderfyniad sydd ynghlwm â'r polisi ar gyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg. Rydym yn ystyried sut y gallwn wneud penderfyniad polisi sy'n cael effaith bositif ar gyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg, ac rydym yn sicrhau nad ydym yn trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.

Yn dilyn cyhoeddi canllawiau'r Comisiynydd ar Safonau Llundio Polisi, aed ati i greu canllaw pwrpasol ar gyfer staff Amgueddfa Cymru. Mae'r canllaw hawdd i'w ddefnyddio yn cynnwys ffurflen sy'n cofnodi'r holl broses, ac a gedwir yn gofnod o unrhyw benderfyniad a wneir o safbwynt polisi a'r Gymraeg. Mae'r canllaw bellach ar gael ar y Fewnrwyd i holl staff Amgueddfa Cymru.

5.3. Comisiynu neu wneud gwaith ymchwil

Wrth gomisiynu neu wneud gwaith ymchwil fydd yn sail i benderfyniadau polisi, byddwn yn sicrhau ein bod yn cydymffurfio â'r safonau perthnasol.

6. Gweithredu (safonau 94-140 a safonau atodol 161-166)

6.1. Darparu dogfennau dwyieithog

Mae'r Amgueddfa'n darparu'r dogfennau canlynol yn ddwyieithog i'r staff:

- contract cyflogaeth neu gontract am wasanaethau
- unrhyw ohebiaeth bapur sy'n ymwneud â chyflogaeth
- unrhyw ddogfennau sy'n amlinellu anghenion neu ofynion hyfforddiant, amcanion perfformiad a/neu gynllun gyrfa
- ffurflenni sy'n cofnodi ac yn awdurdodi oriau gwaith hyblyg (cofnodir gwyliau ac absenoldebau o'r gwaith ar system electronig CIPHR)
- ein holl bolisiau gan gynnwys, ond nid yn gyfyngedig i, y canlynol:
 - ymddygiad yn y gweithle
 - iechyd a lles yn y gweithle

- cyflogau neu fuddion yn y gweithle
- rheoli perfformiad
- absenoldeb o'r gwaith
- amodau gwaith
- patrymau gwaith.

6.2. Cwynion mewnol a gweithdrefnau disgyblu

Mae proses gwynion a disgyblu'r Amgueddfa yn caniatáu i bob aelod o staff gyflwyno cwyn neu ymateb i unrhyw gŵyn neu honiad a wnaed amdanynt yn Gymraeg, cynnal cyfarfodydd neu achosion disgyblu, ac unrhyw ganlyniadau neu benderfyniadau sy'n deillio o hyn, yn Gymraeg.

6.3. Meddalwedd TGCh

Mae'r Amgueddfa'n darparu meddalwedd gyfrifiadurol ar gyfer gwirio sillafu a gramadeg y Gymraeg i'r staff, ac yn darparu rhyngwynebau Cymraeg ar gyfer meddalwedd (pan fo rhyngwyneb ar gael).

Defnyddir system Cyfieithu Cymru ar draws Amgueddfa Cymru sy'n galluogi gweinyddu electronig effeithlon a defnydd o gof cyfieithu.

6.4. Y Fewnrwyd

Cafodd y Fewnrwyd ei datblygu'n fewnol ac mae wedi'i chreu i fod yn gwbl ddwyieithog. Mae'n cynnwys (ond nid yw'n gyfyngedig i) ffurflenni, dogfennau cynorthwyol cyllid, y llawlyfr staff, systemau a thempledi mewnol. Mae adran eang am y Gymraeg sy'n cynnwys gwybodaeth gynhwysfawr am hyfforddiant a sgiliau ffurfiol ac anffurfiol, clybiau a gweithgareddau, adnoddau cyfrifiadurol, y cyfryngau cymdeithasol, y safonau, hawliau iaith ac amryw ganllawiau.

Mae gennym system electronig ar gyfer anfon negeseuon i'r holl staff o'r enw Sgwrs ac mae'r negeseuon a anfonir yn ddwyieithog. Mae gennym gylchlythyr staff misol dwyieithog hefyd.

Yn ystod y flwyddyn a fu, bu rhaid sefydlu ffrydiau cyfathrebu newydd â'n staff gan gynnwys system negeseuon testun ar gyfer ffonau symudol, dogfennaeth helaeth ynghylch y pandemig a gohebiaeth digidol a phapur. Bu'r cyfathrebu mewnol hwn yn gwbl ddwyieithog.

6.5. Gwersi Cymraeg ac ymwybyddiaeth iaith

Rydym yn cynnig nifer o wahanol fathau o hyfforddiant ffurfiol ac anffurfiol am ddim ac o fewn oriau gwaith er mwyn cynorthwyo ein staff i ddysgu a defnyddio eu Cymraeg. Eleni, cafodd hyfforddiant ei gynnal yn ddigidol ar y cyfan.

6.5.1. Hyfforddiant ffurfiol

Dyma nifer y staff a gwblhaodd hyfforddiant dysgu Cymraeg ffurfiol yn 2020/21:

Lefel	Nifer 2018/19	Nifer 2019/20	Nifer 2020/21
Cwrs Croeso (10 awr ar-lein)	4	24	2
Mynediad	7	16	19
Sylfaen	1	4	9
Canolradd	7	0	2
Canolradd/Uwch Preswyl	0	4	0
Uwch	0	1	1
Cyfanswm	19	49	33

Rydym yn aelod o gynllun y Ganolfan Dysgu Cymraeg Genedlaethol, Cymraeg Gwaith, ac yn falch o nodi parhad neu gynnydd yn niferoedd y dysgwyr ar lefelau mynediad, sylfaen, canolradd ac uwch. Gwelwyd cynnydd cadarnhaol yn nifer yr aelodau o staff a fynychodd gyrsiau dysgu Cymraeg ffurfiol eleni (h.y. cyrsiau dan ofal tiwtor), gyda chyfanswm o 31 yn cwblhau'r math hwn o gwrs o gymharu â 25 yn 2019/20 a 15 yn 2018/19.

Rydym hefyd wedi datblygu dogfen datblygu sgiliau iaith at ddefnydd staff a rheolwyr llinell. Mae'r ddogfen yn mynd law yn llaw â chynllun rheoli ac adolygu perfformiad staff.

6.5.2. Hyfforddiant anffurfiol

Cynhelir amryw glybiau anffurfiol i ddysgwyr a staff rhugl ddefnyddio ac ymarfer eu Cymraeg. Cynhaliwyd Clwb Pontio ar gyfer Amgueddfa Cymru gyfan ar Zoom eleni, gan alluogi i'n staff o wahanol safleoedd ymarfer a defnyddio'u Cymraeg gydag ystod ehangach o gydweithwyr – boed rheini'n ddysgwyr neu'n siaradwyr rhugl. Mae'r adborth gan ein staff wedi bod yn gadarnhaol iawn a byddwn yn cynllunio i barhau gyda'r plattform digidol hwn yn y dyfodol.

Eleni, cafodd y cynllun Cyfaill Cymraeg ei ail-lansio'n llwyddiannus hefyd. Dyma gynllun sy'nparu dysgwr â siaradwr rhugl er mwyn creu cyfleoedd i ddefnyddio'u Cymraeg a magu hyder.

Parhawyd ag ymgyrch fewnol Gair yr Wythnos a sefydlwyd ar ddechrau'r pandemig, gyda staff o'n hamryw safleoedd waeth beth fo'u lefel gallu yn y Gymraeg yn dewis gair a chreu fideo yn Gymraeg i rannu'u dewis. Caiff y geiriau eu rhannu yn ein cylchythyr y staff hefyd, Newyddfa.

Eleni hefyd, gwnaed cynnydd sylweddol yn y gefnogaeth i staff blaen tŷ ar draws y corff. Ychwanegwyd adnoddau gan gynnwys adnoddau sain at ein Mewnrwyd er mwyn hwyluso dysgu cyfarch a sgwrsio sylfaenol â'n hymwelwyr.

6.6. Recriwtio

Caiff anghenion iaith pob swydd newydd eu hasesu trwy ddefnyddio pecyn asesu, sy'n seiliedig ar erfyn diagnostig Cydbwyllgor Addysg Cymru. Mae pob swydd yn cael ei hysbysebu yn Gymraeg a Saesneg a chroesewir ceisiadau yn Gymraeg neu

Saesneg. Nid yw ceisiadau a gyflwynir yn Gymraeg yn cael eu trin yn llai ffafriol na chais a gyflwynir yn Saesneg. Darperir pob ffurflen gais, deunydd esboniadol, gwybodaeth am ein proses gyfweled a disgrifiadau swydd yn Gymraeg.

Mae lle i unigolion nodi eu sgiliau iaith ar y ffurflen gais a hefyd a ydynt yn dymuno defnyddio'r Gymraeg neu'r Saesneg mewn cyfweiliad.

Yn unol â safon 148 (Cadw cofnodion), hysbysebwyd swyddi newydd a gwag fel a ganlyn:

Lefel iaith angenrheidiol	Nifer y swyddi yn 2019/20	Nifer y swyddi yn 2020/21
Sgiliau yn y Gymraeg yn hanfodol	36	14
Angen dysgu sgiliau yn y Gymraeg pan benodir i'r swydd	1	0
Sgiliau yn y Gymraeg yn ddymunol	40	20
Sgiliau yn y Gymraeg ddim yn angenrheidiol	0	1

7. Cadw cofnodion (safonau 141-148 a safonau atodol 167-168)

7.1. Asesu sgiliau iaith staff

Gall staff ddewis cofnodi a ydynt yn siarad Cymraeg (ac ieithoedd eraill) neu yn eu dysgu ar eu proffil ar y Fewnrwyd. Fodd bynnag at ddibenion cynllunio iaith Gymraeg y gweithlu, cyflwynwyd system o hunan-gofnodi lefel sgil Cymraeg ar ein system adnoddau dynol electronig, CIPHR. Mae'r lefelau a gofnodir yn gyson â Chwricwlwm Cenedlaethol Cymraeg i Oedolion, sydd hefyd yn cyd-fynd â'r Fframwaith Gyfeirio Ewropeaidd Gyffredin ar gyfer Ieithoedd (sef CEFR, 'Common European Framework of Reference for Languages').

Cymwysterau CBAC/CDCG	Fframwaith CEFR
Mynediad	A1
Sylfaen	A2
Canolradd	B1
Uwch	B2
Hyfedredd	C1

Yn unol â safon 145, dyma nifer y staff a chanddynt sgiliau Cymraeg ar ddiwedd 2020/21:

Lefel iaith	Nifer y staff 2019/20	Canran y staff 2019/20	Nifer y staff 2020/21	Canran y staff 2020/21
Mynediad A1	74	10.7%	77	11.8%
Sylfaen A2	34	4.9%	31	4.7%
Canolradd B1	40	5.8%	38	5.8%
Uwch B2	44	6.4%	43	6.6%
Hyfedredd C1*	181	26.2%	171	26.1%
Dim	278	40.2%	259	39.5%
Heb gwblhau	41	5.9%	36	5.5%
Cyfanswm	692	100%	655	100%

*Cynhwysir nifer y siaradwyr rhugl yn y nifer hwn, p'un a ydynt wedi dysgu Cymraeg neu yn siaradwyr mamiaith.

Bellach, mae 55% o'n gweithlu yn meddu ar sgil yn y Gymraeg, sy'n gynydd ar ganran 2019/20 sef 53.9%.

Golwg fanylach:

Annogir penaethiaid adran i gynnwys dysgu a defnyddio'r Gymraeg wrth lunio amcanion datblygu'r staff gan nodi eu bod yn cyd-fynd ag un o werthoedd Amgueddfa Cymru, sef 'cynwysoldeb'. Er enghraifft, yn Amgueddfa Llangrannog Cymru mae'r staff blaen tŷ yn cydweithio a chyd-ddysgu, waeth beth fo'u 'lefel' iaith ac yn rhannu taflenni, adnoddau a gwybodaeth ddefnyddiol – yn ffurfiol ac yn anffurfiol er mwyn sicrhau bod staff yn gysurus i ddefnyddio'u Cymraeg mewn sgysiau gwaith a sicrhau croeso o safon uchel i'n hymwelwyr.

7.2. Cyrsiau hyfforddi

Yn unol â safon 146, dyma nifer a chanran y staff a fynychodd gyrsiau hyfforddi a gynigiwyd gennym yn Gymraeg yn 2020/21:

Cwrs	Nifer a fynychodd y cwrs Cymraeg	Nifer a fynychodd y cwrs Saesneg	Canran a fynychodd y cwrs yn Gymraeg
Ailgynefino wedi Covid-19	60	204	23%
Hyfforddiant PDR i reolwyr llinell	5	75	6%
Cydraddoldeb ac amrywiaeth	8	10	44%
GDPR Diogelu Data	29	317	8%

Nid ydym wedi cynnig cyrsiau recriwtio a chyfweld na gweithdrefnau cwyno a disgyblu i staff (yn Gymraeg nac yn Saesneg) eleni. Os byddwn yn cynnig y cyrsiau hyn mae gennym yr adnoddau mewnol i'w cynnal yn y ddwy iaith.

Mae canfod darparwyr achrededig Cymraeg yn gallu bod yn her mewn rhai meysydd. Byddwn yn parhau i gydweithio â chyrff ar draws y gwahanol sectorau ble bynnag posibl i ganfod a chomisiynu hyfforddiant trwy gyfrwng y Gymraeg.

7.3. Datrys cwynion

7.3.1. Cwynion gan y cyhoedd

Mae gennym system adborth a chwynion sy'n prif-ffrydio'r Gymraeg ac yn codi ymwybyddiaeth o hawliau defnyddwyr. Gall y cyhoedd gyflwyno cwyn, sylw neu adborth ar ein gwefan neu yn unrhyw un o'n safleoedd. Mae pob sylw gan y cyhoedd ynghylch y Gymraeg yn cael ei anfon at Gydlynnydd y Gymraeg sy'n cadw cofnod ac yn ymateb yn ôl y galw, yn unol â'r amserlen gorfforaethol sef cydnabyddiaeth o leiaf o fewn 7 diwrnod gwaith ac ateb llawn o fewn 14 diwrnod gwaith. Mae copi o drefn gwyno'r Amgueddfa ar ein gwefan ac ym mhob derbynfa hefyd.

Ni ddaeth yr un gŵyn i law gan y cyhoedd ynghylch cydymffurfiaeth â'r Safonau eleni.

7.3.2. Cwynion at y Comisiynydd Iaith ac ymchwiliadau gan y Comisiynydd Iaith

Ni chafwyd unrhyw gwynion gan swyddfa'r Comisiynydd Iaith eleni.

8. Casgliad

Mewn ymateb i'r pandemig rydym wedi datblygu nifer o raglenni a dulliau o weithio newydd. Bu nifer ohonynt o fudd i'n staff, ein gwirfoddolwyr ac i'r cyhoedd gan greu cyfleoedd newydd i ddysgu a defnyddio'r Gymraeg, yn enwedig yn ddigidol. Byddwn yn sicrhau y caiff y cyfleoedd hyn eu datblygu a'u cynnwys yn rhan greiddiol o'n gwasanaeth i'r cyhoedd a'n cefnogaeth i'n staff a'n gwirfoddolwyr yn y dyfodol.